

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 338.48.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.39-12>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

KEY CHALLENGES OF IMPLEMENTING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONCEPT IN THE TOURISM INDUSTRY OF UKRAINE

Соловій І.П.

доктор економічних наук,
професор кафедри екологічної економіки та бізнесу,
Національний лісотехнічний університет України

Дубовіч І.А.

кандидат географічних наук,
професор кафедри екологічної економіки та бізнесу,
Національний лісотехнічний університет України

Горбач С.В.

магістр,
Національний лісотехнічний університет України

Soloviy Ihor, Dubovich Ion, Horbach Serhii
Ukrainian National Forestry University

Звернено увагу на теоретико-методичні та практичні аспекти реалізації концепції сталого розвитку в туристичній галузі України. Підкреслено, що в наш час в Україні, внаслідок повномасштабної війни росії проти України (з 24 лютого 2022 р.), російські військові знищують економіку України, в т.ч. туристичну галузь. Обґрунтовано, що розвиток туристичної галузі в Україні передбачає, насамперед, територіальне стимулювання сталого розвитку туризму, аналіз оцінки туристичних ресурсів та інфраструктури, а також аналіз інвестиційних пропозицій на рівні адміністративно-територіальних одиниць. Сформовано рекомендації щодо реалізації сталого розвитку в туристичній галузі, які сприяють збалансованому соціо-еколого-економічному використанню природних ресурсів, залученню інвестицій для охорони довкілля, збереженню та відновленню біорізноманіття та залученню місцевих жителів до еколого орієнтованого процесу.

Ключові слова: сталий розвиток туризму, туристична галузь, туризм, сталий туризм, сільський туризм, екологічний туризм.

Attention is paid to the theoretical, methodological and practical aspects of sustainable development concept implementation in the tourism industry of Ukraine. It is emphasized that nowadays in Ukraine, as a result of the full-scale war of Russia against Ukraine (from February 24, 2022), the Russian military is destroying the economy and environment of Ukraine, including tourism industry. The modern approaches to defining sustainable development in the tourism industry are analyzed. Attention is focused on the concept, essence and importance of ecological and rural tourism in the conditions of the sustainable development principles implementation. It is substantiated that the development of the tourism industry in Ukraine involves, first of all, the territorial stimulation of the sustainable development of tourism, the analysis of the tourism resources and infrastructure assessment, as well as the analysis of investment proposals at the local level of administrative-territorial units. It is determined that the implementation of the goals of sustainable development in the tourism industry of Ukraine requires profound changes in the behavior and way of thinking of humanity. Attention is focused on the fact that one of the ways to achieve awareness of the

effects of tourism on the environment and to unite interested parties is the certification of sustainable tourism. It has been found that many initiatives with relevant standards have been formed over the past three decades, leading to the introduction of various sustainable tourism certification schemes. It is emphasized that since the certification process is voluntary, full transparency of practices, measures and results is the most important condition for the process of achieving sustainable development of a tourism organization or destination. The recommendations for the sustainable development principles implementation in the tourism industry have been formed, which contribute to the sustainable (balanced socio-ecological and economic management) of natural resources, the attraction of investments for environmental protection activities, biodiversity conservation and the involvement of local population into an ecologically oriented development process.

Keywords: sustainable development of tourism, traditional tourism, sustainable tourism, rural tourism, ecological tourism.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток туризму в Україні можна уважати нестабільним, нестійким, несталим, тому на часі пошук нових шляхів розвитку. Неконтрольоване використання природних ресурсів та розвиток туризму призвело до появи серйозних проблем щодо збереження природних, історичних та культурних цінностей.

Основні проблеми, які були і залишаються у наш час актуальними у цій сфері, є реалізація концепції сталого розвитку в туристичній галузі. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити ефективну природоохоронну діяльність, підвищити професійний рівень персоналу в індустрії туризму відповідно до вимог сталого розвитку, забезпечити на належному рівні туристичну інфраструктуру тощо.

У наш час, внаслідок повномасштабної війни росії проти України (з 24 лютого 2022 р.) зруйновано і пошкоджено сотні тисяч об'єктів цивільної інфраструктури. Російські військові знищують економіку України, в т.ч. туристичну галузь. Збитки завдані Україні внаслідок війни росії перевищують 700 млрд. доларів США. Через війну понад 8 млн громадян України були змушені покинути свої домівки та переселятися в зарубіжні, безпечні для життя, країни. Війна зруйнувала не тільки економіку, але й природні цінності України та долі сотні тисяч громадян: зруйновано чимало населених пунктів, частково або повністю в них знищена інфраструктура, сотні тисяч громадян України залишилися без робочих місць та належних умов для проживання. Варварська війна росії проти України зруйнувала і пошкодила значну частину природних ресурсів, пам'яток історії, культури та архітектури тощо.

Отже, до основних проблем щодо реалізації концепції сталого розвитку туристичної галузі в Україні, слід насамперед віднести війну росії проти України, а також відсутність належної підготовки фахівців для сталого розвитку, відсутність відповідної туристичної інфраструктури та ін.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Деякі аспекти розвитку туристичної галузі України відображено в працях таких вітчизняних вчених як Дем'яненко С., Кузьміч І., Любіцевої О., Мальської М., Недзвецької О., Паньків Н., Роїк О., Скрипник М., Черчик Л. та ін., а також

зарубіжних – Ceballos-Lascuráin H., Honey M., Steck B., Schönherr S., Peters M., Kuščer K.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В опублікованих наукових працях звернено увагу, зокрема, на соціальні та економічні аспекти туристичної галузі. За нинішніх умов виникає потреба у вдосконаленні теоретико-методичних та практичних підходів щодо імплементації концепції сталого розвитку в туристичній галузі України.

У наш час в Україні назріло багато соціо-еколого-економічних проблем на шляху до імплементації концепції сталого розвитку в туристичній галузі.

Постановка завдання. Мета статті – розроблення теоретико-методичних та практичних рекомендацій щодо реалізації концепції сталого розвитку в туристичній галузі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багато теоретиків вважають, що сталий розвиток є найбільш перспективною ідеологією XXI ст. і навіть усього третього тисячоліття. Сталий розвиток визначено Організацією Об'єднаних Націй як основний напрям розвитку людської цивілізації на XXI століття. Альтернативи йому немає. Оскільки сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби нинішніх поколінь і не ставить під загрозу можливості наступних поколінь задовольняти свої потреби, то основне завдання державної політики України в туристичній галузі має бути спрямоване на реалізацію концепції сталого розвитку.

Уважаємо, що реалізація концепції сталого розвитку в туристичній галузі України можлива лише шляхом здійснення ефективної державної політики спрямованої на: збереження та відновлення біорізноманіття; захист життя і здоров'я людства від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля; досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи; охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів тощо.

В статті 6 Закону України «Про туризм» (від 15.09.1995 р., N 324/95-ВР) зазначено, що «Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності» [4].

В «Порядку денному на XXI століття» (прийнятий ООН на Міжнародній конференції

з довкілля і розвитку в Ріо-де-Жанейро – Саміт Землі, з 03 по 14 червня 1992 року), зазначено, що «Розвиток туризму має базуватись на критерії сталості. Це означає, що він є екологічно прийнятним на тривалий період часу, економічно ефективний та етично і соціально справедливий та рівноправний до місцевих громад» [12]. На основі такої концептуальної основи, можна сформулювати теоретико-методичні та практичні підходи щодо реалізації концепції сталого розвитку в туристичній галузі.

Сьогодні в наукових працях зустрічаємо різні підходи для визначення сталого розвитку в туристичній галузі:

1) система уявлень, що визначає єдиний, загальний задум політики розвитку галузі, що враховує стратегічну мету і пріоритети розвитку галузі, важливі напрями та засоби реалізації визначених цілей. Концепція відображає позицію стратегії розвитку туристичної сфери на довгострокову перспективу і включає конкретні заходи її реалізації [5];

2) здатність туризму упродовж тривалого періоду зберігати свої кількісні та якісні показники, тобто виправдовувати очікування резидентів і туристів як у короткий, так і більш тривалий період, без шкоди довкіллю тієї території, яка зацікавлена у його розвитку [10];

3) перехід від парадигми економічного зростання до парадигми збалансованого соціально-економічного розвитку, щоб забезпечити можливість задовольняти загальноприйнятні життєві потреби нинішнього і майбутніх поколінь з перспективою досягнення високої якості життя [6];

4) такий вид туризму, при якому забезпечується оптимальне використання ресурсів навколишнього природного середовища, підтримуються соціально-культурні особливості туристичних дестинацій та спільнот, які проживають в цьому регіоні, забезпечується життєздатність довгострокових економічних процесів з огляду на їхню вигоду для всіх зацікавлених сторін [9] та ін.

Зазначимо, що поняття «сталий розвиток туризму» та «сталий туризм» були запропоновані на міжнародній конференції зі сталого туризму в Лансароте (Іспанія), 1995 р.

Для реалізації концепції сталого розвитку в туристичній галузі, екологічний чинник має стати економічною категорією. Імплементация концепції сталого розвитку туризму базується на принципах сталого розвитку, і спрямована на зміни відносин людини і природи. Сталий розвиток туризму слід розуміти, як покращення добробуту населення без ускладнення можливостей для майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Реалізація сталого розвитку в туристичній галузі сприяє: збалансованому соціо-еколого-економічному використанню природних ресурсів, залученню інвестицій для охорони довкілля,

збереженню та відновленню біорізноманіття, залученню місцевих жителів до еколого орієнтованого процесу тощо.

Звернемо увагу на те, що Україна визначається особливостями геополітичного розташування, сприятливими природними умовами й ресурсами, соціальним, економічним, культурним, історичним та науковим потенціалом. Це дає широкі можливості ефективної реалізації концепції сталого розвитку в туристичній галузі. Про унікальні природні ресурси України свідчить створення на її території 53 національних природних парків, 19 природних та 5 біосферних заповідників. До того ж існує значна кількість регіональних природних парків й заказників різного рівня [8].

Можна переконливо стверджувати, що туризм в Україні має великий потенціал та може бути основою розвитку економіки і культури. Туризм сприяє швидкому соціально-економічному розвитку місцевих громад та регіонів країни.

У наш час, в якості перспективних туристичних ринках, які б відповідали принципам сталого розвитку можна віднести такі різновидності туристичних продуктів: оздоровчий, рекреаційний, сільський, екологічний та ін. Кожний із цих видів туризму передбачає розбудову відповідної інфраструктури та кадрове забезпечення.

В Україні, коли сільські населені пункти потерпають від соціального занепаду, безробіття, виробничої кризи, пошуки нових методів підприємницької діяльності в цих регіонах є вкрай важливими. Один з шляхів вирішення складної соціально-економічної ситуації в селах України є диверсифікація місцевої економіки, компонування аграрної діяльності та різних бізнес напрямів, які б відповідали концепції сталого розвитку, особливо сільського та екологічного туризму. Ці види туризму є джерелом поповнення місцевих бюджетів, створення нових робочих місць, засобом доступного й повноцінного відпочинку та оздоровлення населення тощо.

Через переваги сільського та екологічного туризму на території України виникає можливість переходу до нового способу життєдіяльності, який би відповідав концепції сталого розвитку.

Сільський та екологічний туризм є важливим чинником зниження безробіття, підвищення екологічної свідомості та поступового переходу до сталого туризму.

Сталий розвиток туризму передбачає позитивний вплив на загальний баланс соціальних, екологічних та економічних ефектів від туризму [9].

Звернемо увагу, на те, що сьогодні в Україні зустрічаємо різні підходи щодо трактування та класифікації видів туризму. Саме тому, вважаємо, що доцільно враховувати вимоги

передбачені Законом України «Про туризм» (від 15.09.1995 р., N 324/95-ВР).

Щодо екологічного туризму, то слід звернути увагу на те, що цей вид нещодавно став популярним, і займає центральне місце на ринку туристичної індустрії впродовж останніх 20-30 років, хоча його витoki сягають ще початку ХХ століття.

Термін екологічний туризм був введений у 80-х роках ХХ ст. мексиканським вченим Гектором Цебаллос-Ласкурейном (*Héctor Ceballos-Lascuráin*). Він зазначив, що екологічний туризм – це подорож на відносно недоторканих природних місцевостях з особливою метою вивчення, милування і насолодою ландшафтами з їх дикими рослинами і тваринами, а також всіма існуючими культурними проявами [3].

Впровадження екологічного туризму надає можливість адаптації до концепції сталого розвитку, що повинні спрямовуватись, з однієї сторони – на збільшення потоку туристів на охоронних природно-заповідних територіях, а з другої, – на розбудову інфраструктури для екологічно орієнтованих видів туризму.

Сільський зелений туризм – один із різновидів господарської діяльності, у тому числі із залученням майна особистого селянського господарства, шляхом надання послуг з тимчасового проживання, харчування, відпочинку, практичний показ процесів вирощування та догляду за рослинами, тваринами та ін., ознайомлення туристів з побутом та умовами проживання селян, особливостями регіону, його пам'ятками, природним ландшафтом тощо [2].

Сьогодні розвиток туристичної галузі в Україні передбачає насамперед: територіальне стимулювання сталого розвитку туризму; аналіз оцінки туристичних ресурсів та інфраструктури; аналіз інвестиційних пропозицій на рівні адміністративно-територіальних одиниць тощо.

Для сталого розвитку туристичної галузі України важливе значення мають, з одного боку, природно-рекреаційні ресурси та історико-культурна спадщина, а з іншого, якість та доступність туристичної інфраструктури. Україна характеризується відносно високою комунікаційною насиченістю.

Отже, враховуючи існуючу природно-ресурсну основу, мальовничі паркові ансамблі та природні ландшафти, найбільш прийнятими напрямками розвитку туризму в Україні є: сільський, екологічний, оздоровчий, рекреаційний та ін. Розвиток цих видів туризму може ґрунтуватися на таких концептуальних положеннях, що відповідають принципам сталого розвитку: мінімізація негативного впливу туристів на навколишнє природне середовище; гармонійне поєднання людини, природного середовища та рекреаційної інфраструктури; науково-пізнавальне освоєння природного різноманіття

і людського потенціалу рекреаційних територій; збереження природних та культурно-історичних ресурсів тощо [1].

Одним із способів досягти обізнаності про вплив туризму на довкілля та об'єднання зацікавлених сторін є сертифікація сталого туризму. Впродовж останніх трьох десятиліть було сформовано багато ініціатив із відповідними стандартами, що призвело до запровадження різноманітних схем сертифікації сталого туризму. Оскільки процес сертифікації є добровільним, то повна прозорість практик, заходів і результатів є найважливішою умовою для процесу досягнення сталого розвитку туристичної організації або дестинації. Коли ці схеми залучають представників усіх зацікавлених сторін, включаючи клієнтів, малий бізнес, корпоративні інтереси та місцевих постачальників послуг, і розглядають вплив на довкілля у цілому, вони можуть бути неймовірно цінними, сталими та регенеративними з економічної та екологічної точки зору.

Сталий розвиток в туристичній галузі України дає можливість розв'язати чимало проблем, зокрема: стимулювання соціально-економічного розвитку у сільській місцевості; посилення конкурентоздатності на ринку туристично-рекреаційних послуг як найбільш перспективного сектора для використання вільної робочої сили; уникнення багатьох негативних наслідків масового туризму, в основному, завдяки раціональному використанню природних та культурно-історичних ресурсів; вдосконалення геопросторової організації інфраструктури тощо.

Реалізація цілей сталого розвитку в туристичній галузі України потребує глибоких змін щодо поведінки та способу мислення людства. Для того, щоб створити баланс між соціальними, екологічними та економічними викликами, людство має володіти відповідними знаннями, навичками та цінностями, які надають можливість реалізації сталого розвитку в туристичній галузі.

Висновки. 1. В нинішніх умовах війни росії проти України, одним з найбільш важливих і складних завдань в туристичній галузі є забезпечення імплементації концепції сталого розвитку, яке б відповідало Стратегії сталого розвитку України до 2030 року; 2. Сучасний розвиток туризму в Україні можна уважати як нестабільний та несталый і потребує внесення змін та пошук нових шляхів розвитку. В наш час необхідні спеціальні підходи щодо розроблення теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій спрямованих на реалізацію концепції сталого розвитку в туристичній галузі України, які би враховували регіональні відмінності розвитку туризму;

3. Розвиток туристичної галузі в Україні передбачає територіальне стимулювання сталого розвитку туризму, аналіз оцінки туристичних ресурсів та інфраструктури, а також аналіз інвестиційних пропозицій на

рівні адміністративно-територіальних одиниць; 4. Реалізація сталого розвитку в туристичній галузі сприяє збалансованому соціо-еколого-економічному використанню природних ресурсів, залученню інвестицій для охорони довкілля, збереженню та відновленню біорізноманіття та залученню місцевих жителів до еколого орієнтованого процесу; 5. Одним із цінних для практики

способів досягти обізнаності про вплив туризму на довкілля та місцеві громади, узгодження інтересів зацікавлених сторін та досягнення комерційних переваг для туристичного бізнесу є сертифікація сталого туризму; 6. Реалізація концепції сталого розвитку в туристичній галузі становитиме підґрунтя для євроінтеграційного вектору розвитку України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дубовіч І.А., Василенко Т.П., Вичка О.В. Особливості та перспективи розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва у галузі туризму. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2005. Вип. 15.7. Екологізація економіки та освіти як чинник сталого розвитку суспільства. С. 274–279.
2. Дубовіч І.А., Сенета З.Я. Сучасні теоретико-методичні та практичні проблеми розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 30. Ч. 2. С. 57–60.
3. Дубовіч І.А., Фомічева Т.Є. Сучасні теоретико-методичні та практичні проблеми розвитку екологічного туризму в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2019. Вип. 33. С. 162–165.
4. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р., № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> (дата звернення: 12.05.2023).
5. Концепція сталого розвитку туризму в сучасних умовах. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/sviridova2.htm (дата звернення: 12.05.2023).
6. Лебедев І. В. Сталий розвиток туризму: сучасний стан і завдання для України. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: матеріали круглого столу та студентської науково-практичної конференції. Одеса. 2018. С. 42–44. URL: <http://surl.li/hihud>. (дата звернення: 14.05.2023).
7. Миронов Ю.Б. Сталий розвиток туризму: сутність, завдання та принципи. Матеріали наукової конференції "Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції". Львів. 2017. С. 218–219. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/myronov7.htm (дата звернення: 14.05.2023).
8. Національні парки та заповідники України. URL: <https://www.nationalparks.in.ua/>. (дата звернення: 17.05.2023).
9. Сталий розвиток туризму: сутність, завдання та принципи. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/myronov7.htm. (дата звернення: 17.05.2023).
10. Уварова Г.Ш. Сталий розвиток туризму в контексті рекреаційно-туристичного природокористування. *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм*. 2010. Т. 1. № 1. С. 217–221.
11. Черчик Л. М. Інституційні зміни в умовах становлення ринку рекреаційних ресурсів. *Економіка України*. 2006. № 4. С. 59–65.
12. Agenda-21 for the Travel and Tourism Industry. URL: <https://www.eunwto.org/doi/book/10.18111/9789284403714>.
13. Ceballos-Lascuráin H. Tourism, Ecotourism and Protected Areas: The State of Nature-Based Tourism around the World and Guidelines for Its Development. Cambridge: IUCN Publications, 1996. 301 p.
14. Honey M. Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? (Second ed.). Washington DC: Island Press, 2008. 568 p.
15. Steck B. Sustainable Tourism as a Development Option Practical Guide for Local Planners, Developers and Decision Makers. Eschborn: Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, 1999. 63 p.
16. Schönherr S., Peters M., Kuščer K.. Sustainable tourism policies: From crisis-related awareness to agendas towards measures. *Journal of Destination Marketing & Management*. Volume 27. 2023. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2023.100762>.

REFERENCES:

1. Dubovich I.A., Vasilenko T.P., Vychka O.V. (2005) Osoblyvosti ta perspektyvy rozvytku ukrainsko-polskoho transkordonnoho spivrobitnytstva u haluzi turyzmu [Peculiarities and prospects of the development of Ukrainian-Polish cross-border cooperation in the field of tourism]. *Scientific bulletin of the National Forestry University of Ukraine*, Vol. 15.7. Greening of economy and education as a factor of sustainable development of society, pp. 274–279.
2. Dubovych I.A., Seneta Z.Ya. (2018) Suchasni teoretyko-metodychni ta praktychni problemy rozvytku silskoho zelenoho turyzmu v Ukraini [Current theoretical, methodological and practical problems of rural green tourism deve-

lopment in Ukraine]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Economic Sciences"*, Issue 30, Part 2, P. 57–60.

3. Dubovych I., Fomicheva T. (2019) Suchasni teoretyko-metodychni ta praktychni problemy rozvytku ekolohichnoho turyzmu v Ukraini [Modern theoretical and methodological and practical problems of the development of ecological tourism in Ukraine]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Economic Sciences"*. Vol. 33. P. 162–165.

4. Pro turyzm: Zakon Ukrainy vid 15.09.1995 r., № 324/95-VR [On tourism: Law of Ukraine dated September 15, 1995, No. 324/95-VR]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>. (accessed: 12.05.2023).

5. Kontseptsiia staloho rozvytku turyzmu v suchasnykh umovakh [The concept of sustainable development of tourism in modern conditions]. Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/sviridova2.htm (accessed: 12.05.2023).

6. Lebedev I.V. (2018) Stalyi rozvytok turyzmu: suchasnyi stan i zavdannia dlia Ukrainy [Sustainable development of tourism: current state and tasks for Ukraine]. *Tourism and hotel and restaurant business: world experience and development prospects for Ukraine: materials of a round table and a student scientific and practical conference*. Odesa. P. 42–44. Available at: <http://surl.li/hihud> (accessed: 14.05.2023).

7. Mironov Yu.B. (2017) Ctalyi rozvytok turyzmu: sutnist, zavdannia ta pryntsyipy [Sustainable development of tourism: essence, tasks and principles]. *Materials of the scientific conference "Actual problems of economy and trade in modern conditions of European integration"*. Lviv. P. 218–219. Available at: https://tourlib.net/statti_ukr/myronov7.htm (accessed: 14.05.2023).

8. Natsionalni parky ta zapovidnyky Ukrainy [National parks and reserves of Ukraine]. Available at: <https://www.nationalparks.in.ua/> (accessed: 17.05.2023).

9. Ctalyi rozvytok turyzmu: sutnist, zavdannia ta pryntsyipy [Sustainable development of tourism: essence, tasks and principles]. Available at: https://tourlib.net/statti_ukr/myronov7.htm (accessed: 17.05.2023).

10. Uvarova G.Sh. (2010) Stalyi rozvytok turyzmu v konteksti rekreatsiino-turystychnoho pryrodokorystuvannia [Sustainable development of tourism in the context of recreational and touristic nature use]. *Scientific Bulletin of the Institute of International Relations of NAU. Series: economy, law, political science, tourism*. T. 1. No. 1. P. 217–221.

11. Cherchuk L.M. (2006) Instytutysiini zminy v umovakh stanovlennia rynku rekreatsiinykh resursiv [Institutional changes in the conditions of the formation of the market of recreational resources]. *Ukraine economy*. No. 4. P. 59–65.

12. Agenda-21 for the Travel and Tourism Industry. Available at: <https://www.eunwto.org/doi/book/10.18111/9789284403714>.

13. Ceballos-Lascuráin H. (1996) *Tourism, Ecotourism and Protected Areas: The State of Nature-Based Tourism around the World and Guidelines for Its Development*. Cambridge: IUCN Publications. 301 p.

14. Honey M. (2008) *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* (Second ed.). Washington DC: Island Press. 568 p.

15. Steck B. (1999) *Sustainable Tourism as a Development Option Practical Guide for Local Planners, Developers and Decision Makers*. Eschborn: Federal Ministry for Economic Cooperation and Development. 63 p.

16. Schönherr S., Peters M., Kuščer K. (2023) Sustainable tourism policies: From crisis-related awareness to agendas towards measures. *Journal of Destination Marketing & Management*, Volume 27. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2023.100762>.